

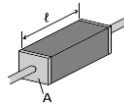
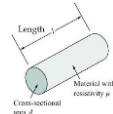
MEMS Inteligentné senzory a aktuátory

Ing. Richard Balogh

4. Odporové snímače

Elektrický odpor

$$R = \rho \frac{l}{A}$$

Závislosť od

1. geometrické rozmery
2. teploty

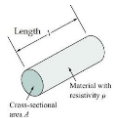
$$R = R_0(1 + \alpha \Delta t)$$

kovy: PTC
polovodiče a oxidy: NTC
ale aj $l = l_0(1 + \gamma \Delta t)$

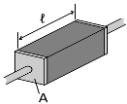
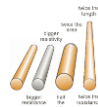
3. piezorezistívny jav
4. vlhkosť

Elektrický odpor

2.1 Závislosť na rozmeroch a deformácii

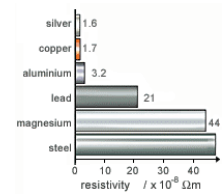

$$R = \rho \frac{l}{A}$$

Elektrický odpor - tabuľky

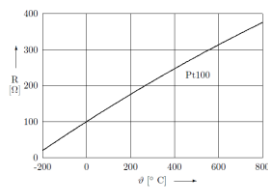
◆ Strain Gages	120Ω, 350Ω, 3500Ω
◆ Weigh-Scale Load Cells	350Ω - 3500Ω
◆ Pressure Sensors	350Ω - 3500Ω
◆ Relative Humidity	100kΩ - 10MΩ
◆ Resistance Temperature Devices (RTDs)	100Ω, 1000Ω
◆ Thermistors	100Ω - 10MΩ

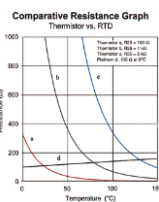
Elektrický odpor

2.2 Závislosť od teploty

$$R(\theta) = R_0(1 + A\theta + \beta\theta^2) \quad A = 3,9083 \cdot 10^{-4} \quad B = -5,775 \cdot 10^{-7}$$

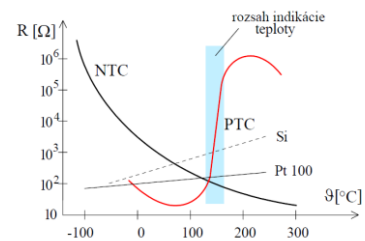

Obz. 33: Prevodová charakteristika Pt100.

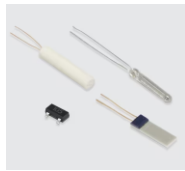
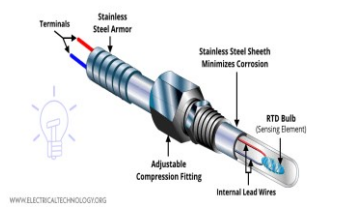
Elektrický odpor

Závislosť od teploty

2. Resistive sensors 2.2 Odporové snímače teploty

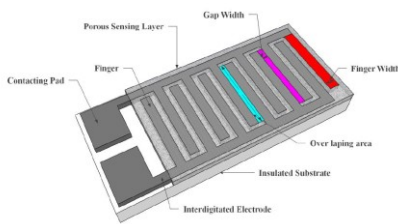
RTD - Resistance Temperature Detector Construction, Types, Working & Applications

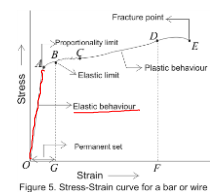
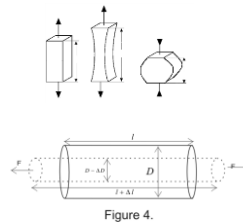
2. Resistive sensors Odporové snímače teploty

Elektrický odpor Závislost' od vlhkosti

Elektrický odpor Závislost' od deformácie

Elektrický odpor

Gage factors and the piezoresistive effect

What is the relation between deformation and resistance?

Gage factor: $F = \frac{\Delta R/R}{\epsilon}$

$\Delta R = \frac{\partial R}{\partial \rho} \Delta \rho + \frac{\partial R}{\partial L} \Delta L + \frac{\partial R}{\partial A} \Delta A + \text{higher order terms}$

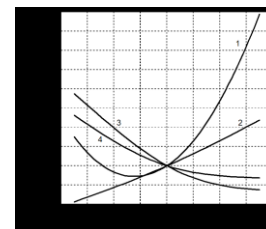
$\frac{\Delta R}{R} = \frac{\Delta \rho}{\rho} + \frac{\Delta L}{L} - \frac{\Delta A}{A}$

Metals: Changes in geometry dominate
 $\frac{\Delta R}{R} = \frac{\Delta L}{L} - \frac{\Delta A}{A}$

Semiconductors: Changes in resistivity dominate
 $\frac{\Delta R}{R} = \frac{\Delta \rho}{\rho} + \frac{\Delta L}{L} - \frac{\Delta A}{A}$

* Strain causes differences in atomic spacing, which in turn causes changes in band gaps and thus ρ .

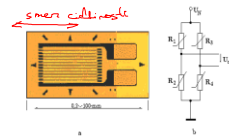
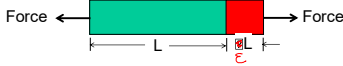
Elektrický odpor 2.4 Závislost' od deformácie

Závislosť relatívnej zmeny odporu od relatívnej deformácie pre kovy.

- (1) P-typ $\epsilon \approx 10^{-2}$ [m]
- (2) P-typ $\epsilon \approx 2 \cdot 10^{-4}$ [m]
- (3) N-typ $\epsilon \approx 10^{-2}$ [m]
- (4) N-typ $\epsilon \approx 3,1 \cdot 10^{-4}$ [m]

Tenzometer Strain Gauge

Def.:
pomerné predĺženie (strain) ϵ

$$\epsilon = \frac{\Delta L}{L}$$

Tenzometre

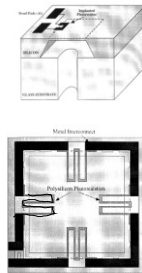
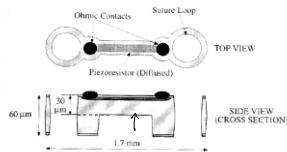
Tab.1 Prehľad vlastností naspávaných tenzometrov

Tenzometre	Fólové	Polovodičové	
Typ	KFC-2-D1-23 (R ₀₁)	KFC-5-350-C1-23 (R ₀₁ , R ₀₂ , R ₀₃)	KSP-2-E3 (R ₀₁)
Odpor R [Ω]	119.9±0.4	350±0.6	110±2%
Súčiniteľ deformáčnej citlivosti K	2.11	2.1±1%	124±3%
Teplotný súčiniteľ deformáčnej citlivosti α ₀ [1/°C]	≈ 0	≈ 0	0.14%
Teplotný súčiniteľ elektrického odporu α ₀₀ [ppm/°C; 10 ⁻⁶ 1/°C]	1.8	1.8	13.8
Súčiniteľ teplotnej rozťažnosti materiálu tenzometra α ₀ [ppm/°C]	≈ 0	≈ 0	7-22
Výrobca	Kyowa Tokyo	Kyowa Tokyo	Kyowa Tokyo
Max. relatívne predĺženie ± [mm/m]	±3000	±3000	±2000
Dĺžka aktívnej mriežky [mm]	2	5	2
Poznámka	tepelná kompenzácia pre nanašaný materiál-hliník(23µm/m/°C)	tepelná kompenzácia pre nanašaný materiál-hliník(23µm/m/°C)	

MEMS Tenzometre

Membrane type gauges: typical pressure sensor

Implantable strain gauge

Využitie tenzometrov Sila

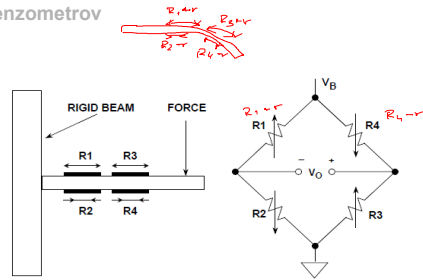
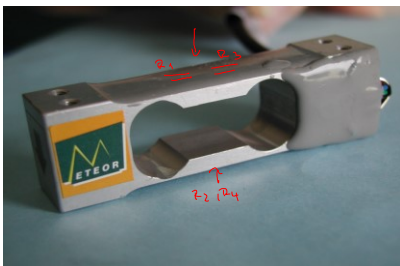

Figure 3.83: A beam force sensor using a strain gauge bridge

Využitie tenzometrov Vázenie

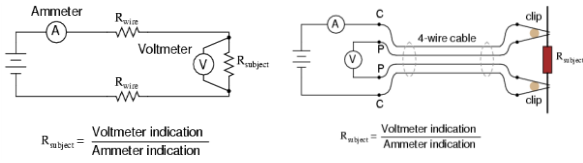
Meranie odporu

- meranie U a I
- meranie U (konšt. I)
- prevod na frekvenciu
- mostíkové zapojenia

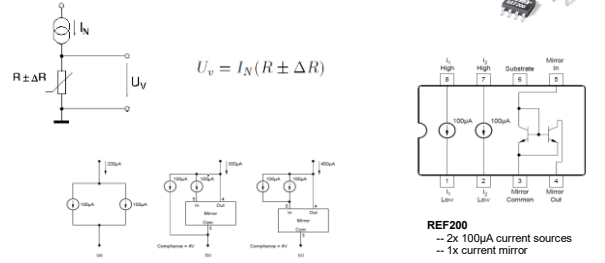
Meranie odporu

Meranie napätia a prúdu

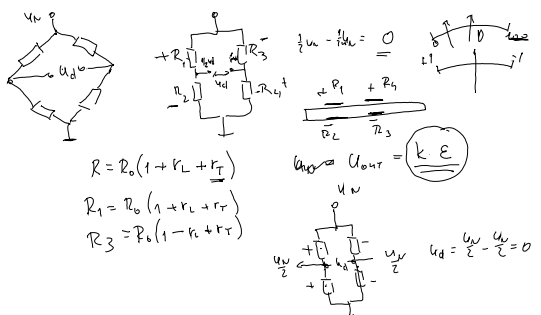
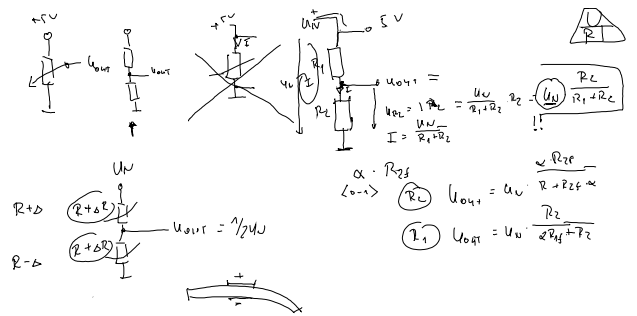
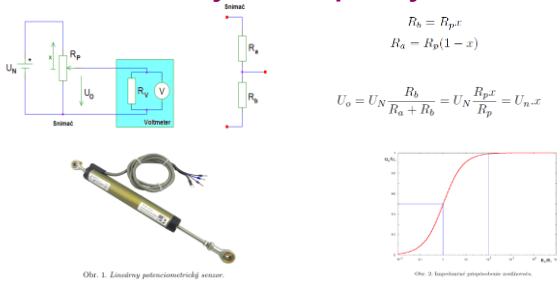
Meranie odporu

Meranie napätia / zdroj prúdu

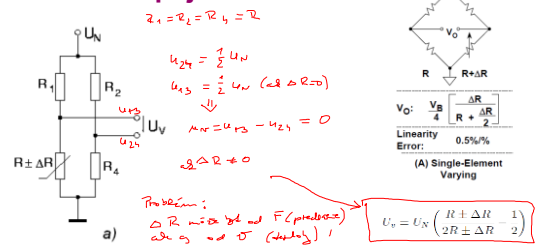
Meranie odporu

Potenciometrický snímač polohy

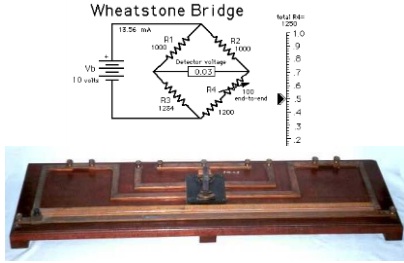

Meranie odporu

Mostíkové zapojenia

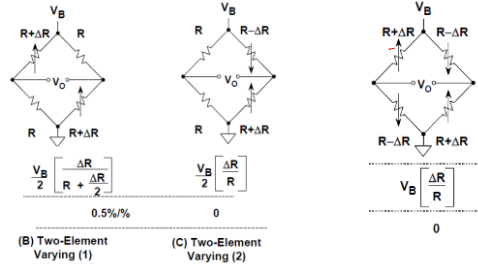

Mostíkové zapojenia
Wheatstonov mostík
The Differential Resistance Measurer

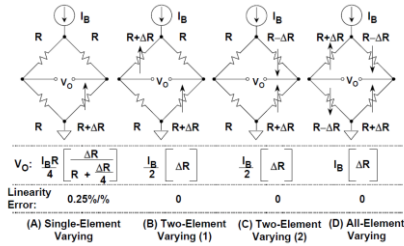

Meranie odporu
Mostíkové zapojenia

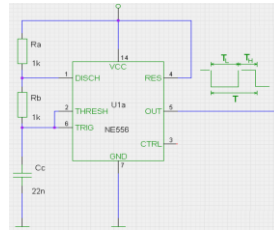
to je zapojenie odmiatky odporu

Meranie odporu
Mostíkové zapojenia

Meranie odporu
Prevod na frekvenciu

$$f = \frac{1,429}{C_c(R_a + 2R_b)}$$

$\Delta R_c \Rightarrow \Delta f$

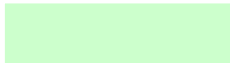
$$T_H = 0,7(R_a + R_b)C_c$$

$$T_L = 0,7R_b C_c$$

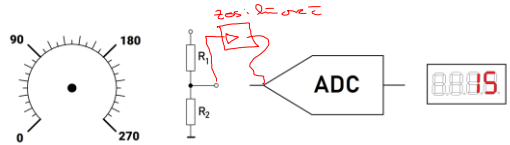
Zaťažovacia konštanta

Zaťažovacia konštanta D [$W \cdot K^{-1}$] predstavuje príkon P , potrebný k ohriatiu senzora o teplotu $\Delta \theta = 1K$ nad teplotu okolitého prostredia.

Max. hodnota meracieho prúdu

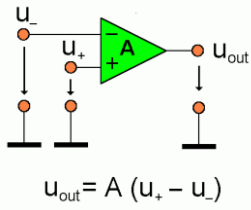

Príklad 1: meranie

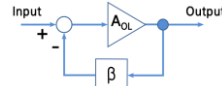
Uhol	N
[°]	[-]
0	0
90	5
180	10
270	15

Operačný zosilňovač operational amplifier, Op-Amp

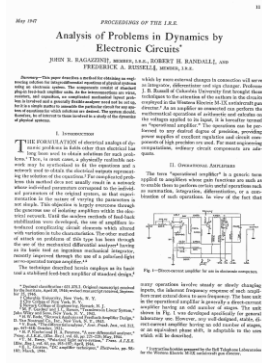

Ideálny zosilňovač:	Reálny zosilňovač:
1) $A = \infty$	1) $A = 10^5 \dots 10^9$
2) $R_{vst} = \infty$	2) $R_{vst} = -M\Omega$
3) $R_{výst} = 0$	3) $R_{výst} = -\Omega$
4) $f_{max} = \infty$	4) $f_{max} = \text{MHz}$
5) $U_{out} = 0$ ak $U_{diff} = 0$	5) $U_{out} = U_V$ ak $U_{diff} = 0$
6) $U_{max} = \infty$	6) $U_{max} = V_{cc}$

11. História Prvé pokusy

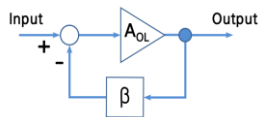

Dr. C. A. Lovell (Bell Telephone Laboratories)
navrhol operačný zosilňovač pre stabilizáciu zosilnenia

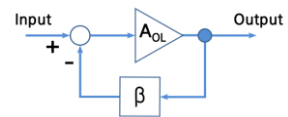

11. História Spätná väzba - feedback

- Zosilnenie obvodu je menej citlivé na zmeny hodnôt jednotlivých súčiastok
- Vplyv šumov je menší
- Dá sa znížiť nelineárne skreslenie
- Môžeme ovplyvniť vstupnú aj výstupnú impedanciu
- Môžeme rozšíriť šírku pásma zosilňovača

Spätná väzba

$$U_{OUT} = (u_{INP} - \beta U_{OUT}) \cdot A_{OL}$$

$$U_{OUT} = u_{INP} A_{OL} - U_{OUT} \beta A_{OL}$$

$$U_{OUT} + U_{OUT} \beta A_{OL} = u_{INP} A_{OL}$$

$$U_{OUT} (1 + \beta A_{OL}) = u_{INP} A_{OL}$$

$$U_{OUT} = u_{INP} \frac{A_{OL}}{(1 + \beta A_{OL})}$$

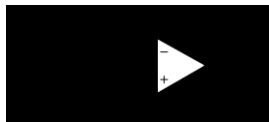
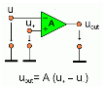
$$ak \beta A_{OL} \gg 1$$

$$U_{OUT} = u_{INP} \frac{1}{\beta}$$

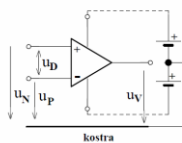
$U_{out} = U_{in} \cdot \frac{1}{\beta}$ → nezmení sa so zmenou A_{OL}

DOBRÁ spätná väzba môže byť aj ZÁPORNÁ

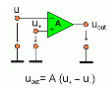
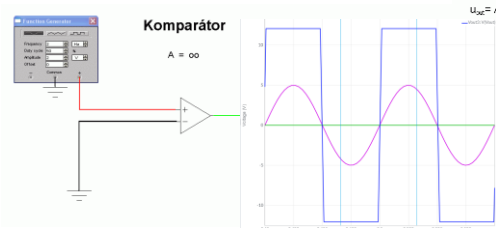
Operačné zosilňovače napájanie

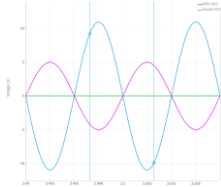
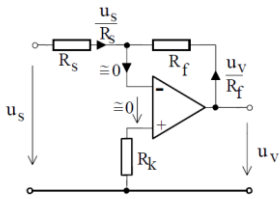
a.) symetrický vstup - asymetrický výstup
Poznámka:
Je to najbežnejšie použitie a zapojenie OZ

Operačné zosilňovače

Operačné zosilňovače Invertujúci zosilňovač

<https://www.multisim.com/content/nWw2WcCpMUn9hVdRu2aU/op-amp-comparator/open/>

Operačné zosilňovače Invertujúci zosilňovač

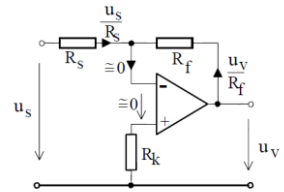
$$\frac{u_x}{R_s} = -\frac{R_f}{R_f} u_x$$

$$R_x = \frac{R_f R_s}{R_f + R_s}$$

$$R_{vst} = R_s \parallel R_{vyst} \approx \frac{R_s}{\beta A_0}$$

*R_k - kvôľa sv-ochi
v- a - g-och*

- platí $Asv \ll A_0$ ($Asv < 0,01 A_0$)
- pre odpory platí veľké - prúdy zvoznateľné s I_{no} malé - prúdy $< I_{vmax}$

$$u_v = -\frac{R_f}{R_s} \cdot u_x$$

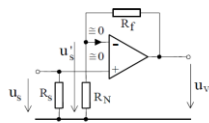
Operačné zosilňovače Neinvertujúci zosilňovač

$$u'_s = \beta u_v = \left(\frac{R_N}{R_N + R_f} \right) u_v$$

β - činiteľ spätnéj väzby

$$R_{vst} \approx R_{CM} \quad \text{v SP:} \quad R_{vst} = \frac{R_D}{1 + \beta A_0}$$

$$R_{vst} \approx \frac{R_s}{\beta A_0} \quad R_s = \frac{R_f R_N}{R_f + R_N}$$

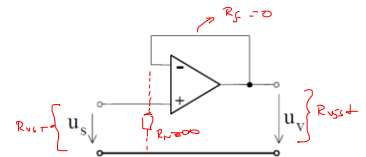
$$u_v = \left(\frac{R_f}{R_N} + 1 \right) \cdot u_x$$

ak: $u_x \approx u'_s$

Operačné zosilňovače Napätový sledovač

Neinvertujúci zosilňovač s $A=1$

- A je 1, teda $u_s = u_v$
- $R_{vst} \approx 10^9 \Omega$, $R_{vyst} \approx 10^{-3} \Omega$ (pre bipolár. vstupy)
- impedančný prevodník

$$u_v = \left(\frac{R_f}{R_N} + 1 \right) \cdot u_x = (0 + 1) u_s = u_s$$

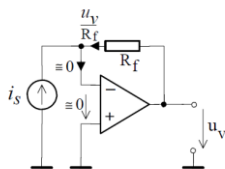
Operačné zosilňovače Prevodník I → U

Paralelná sieť z napätového výstupu

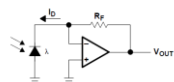
Riešenie: $u_0 \approx 0$, $i_{vst} \approx 0$

$R_{vst} \rightarrow 0$ a $R_{vyst} \rightarrow 0$ (nulové sú pre ideálny OZ)

$$i_x = \frac{u_x}{R_f}$$

$$u_v = -i_x \cdot R_f$$

Operačné zosilňovače Aktívny mostík

Časť mostíka tvoria SV obvody zosilňovača

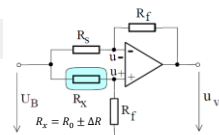
Riešenie:

$$\frac{R_f}{R_s} + 1 \gg \Delta R \Rightarrow u_v \approx -U_B \frac{R_f}{R_s} \frac{\pm \Delta R}{R_s + 1}$$

- menej súčiastok
- linearita
- tv nezávisí od pomeru Rf/Rs
- ľahšie vyváženie obvodu Rs

• treba kvalitný OZ s veľkým CMRR, A_0 a malými I_{no}

a ak zvolíme pomer odporov $\frac{R_f}{R_s} \gg 1$

$$u_v \approx -(\pm \Delta R_x) U_B$$

Operačné zosilňovače Integrátor

Prúd do OZ $\approx 0 \rightarrow -i_c = i_s$

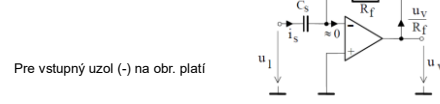
$$i_s = \frac{u_1}{R_s}; \quad i_c = C_f \frac{du_v}{dt}$$

$$\frac{u_1}{R_s} = -C_f \frac{du_v}{dt}$$

$$u_v = -\frac{1}{R_s C_f} \int u_1 dt$$

Poznámka: Kondenzátor - kvalitné dielektrikum, aby zvodové prúdy neboli na úrovni kludových prúdov. Nie sú vhodné elektrolyty.

Operačné zosilňovače Derivátor

Pre vstupný uzol (-) na obr. platí

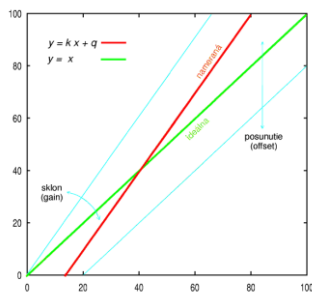
$$i_s = -\frac{u_x}{R_f}$$

$$C_s \frac{du_1}{dt} + \frac{u_x}{R_f} = 0 \Rightarrow$$

$$u_v = -R_f C_s \frac{du_1}{dt}$$

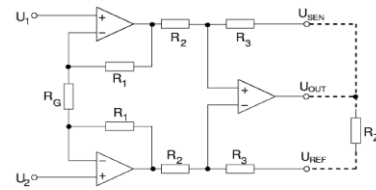
Poznámka: Kondenzátor - kvalitné dielektrikum, aby zvodové prúdy neboli na úrovni kludových prúdov. Nie sú vhodné elektrolyty.

Nastavovanie K a q

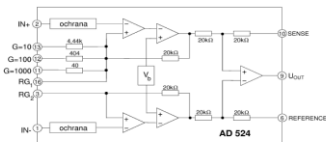
Klasický prístrojový zosilňovač

$$U_v = K(u_1 - u_2) = K u_1 - K u_2$$

Integrovaný obvod AD 524

Analog Devices, TESLA (MAC524), a pod.

Nelinearita	0,003%	Zosilnenie	1, 10, 100, 1000, A
CMRR	120 dB	Offset	50 μV
Drift	0,5 μV/°C	Sum	0,3 μV p-p
I vst	50 nA	R vst	10 ⁹ Ω

Ochrana vstupov (max. 3 mA pre ±36 V). Puzdro DIL 16